

компетентністю, подано структуру програми й описано особливості її реалізації в освітньому процесі. Щодо прикінцевих положень, то в програмі I виокремлено особливості оцінювання здобутків учнів у навчанні «Громадянської освіти», а у програмі II – ресурси для вчителя.

Таким чином, аналіз змісту й структури двох програм показав, що вони мають дещо різні акценти, тому вчителям доречно враховувати обидва документи зокрема, при виборі підручника для 8 класу. Змістовне наповнення тем програми не є метою даного огляду та потребує більш глибокого дослідження.

Історична свідомість як чинник компетентності діяльності учнів / учениць 7–9 класів

*Ю. Б. Малієнко,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

Під час виконання наукового дослідження «Проектування змісту і методика навчання учнів 7–9 класів історії та громадянської освіти» у 2024 році проаналізовано теоретичні частини програм з історії: 2018 року та чинної 2022 року. Встановлено, що унормоване в них поняття «історична свідомість» є важливим орієнтиром для формування компетентнісного змісту історичної освіти в 7–9 класах. Попри певну відмінність у тлумаченні зазначеного поняття, його спільними складниками в обох програмах є: накопичення знань про основні події, явища та процеси, їхні давніші та сучасні інтерпретації; оволодіння учнями / ученицями способами розумових дій, необхідних для осмислення минулого, досягнення сучасного і прогнозування майбутнього.

Виявлено, що в освітніх документах поняття «історична свідомість» представлене в контексті різнобічної мисленнєвої діяльності та громадянськості дитини (усвідомлення важливості демократичних цінностей та дотримання їх на практиці). Зрозуміло, що поєднання знаннєвого та діяльнісного компонентів є необхідною умовою формування ключових компетентностей здобувачів освіти. Водночас наголосимо на необхідності розвитку мотиваційно-ставленнєвої та рефлексивної сфери учнів/учениць 7–9 класів.

Визначено, що важливим складником історичної свідомості особи та суспільства є історична пам'ять.

У процесі дослідження встановлено, що різноманітний комплекс джерел, наративи та система завдань у підручниках, компетентнісні практики мають формувати в учнів / учениць уміння пояснювати, аналізувати, систематизувати, встановлювати зв'язки і взаємовпливи багатовимірних історичних подій, явищ, процесів, вчинків людей; визначати достовірність і повноту джерел, розпізнавати способи маніпулювання інформацією та ознаки пропаганди; розуміти сутність демократії, застосовувати її механізми та визнавати її

цінність. У такий спосіб реалізовуватимуться вимоги НУШ, Державного стандарту базової середньої освіти та чинних програм з історії.

У зв'язку з цим з'ясовано, що формування історичної свідомості передбачає, крім знань аспектів, самопізнання підлітків 7–9 класів, їхнє особистісне ставлення до минулого й сьогодення, патріотизм, повагу до історичних і духовних надбань українського народу.

Ми дійшли висновків, що в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України надважливим завданням є урізноманітнення освітніх практик, спрямованих на формування/розвиток історичної свідомості учнів/учениць, консолідацію українського суспільства.

Дослідницькі завдання з історії: сутність, структура та освітній потенціал

*П. В. Мороз,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

У ході дослідження теми «Проектування змісту і методика навчання учнів 7–9 класів історії та громадянської освіти» було визначено сутність та структуру дослідницьких завдань з історії.

Встановлено, що дослідницькі завдання є невід'ємним складником дослідницької діяльності з історії, оскільки вони є ключовим інструментом для досягнення навчальних результатів. Розв'язуючи їх, учні стають активними учасниками освітнього процесу, поглиблюють свої знання, удосконалюють уміння й навички, набувають досвіду працювати в команді, аналізувати й розв'язувати складні навчальні проблеми.

Під дослідницьким завданням ми розуміємо педагогічно сконструйовану ситуацію, яка спрямована на активізацію пізнавальної діяльності учнів і розвиток дослідницької компетентності через вирішення навчальної проблеми, яка має часткову або повну новизну для учня. Воно передбачає самостійний або частково самостійний пошук рішень, здобуття нових знань, розвиток аналітичних і дослідницьких умінь, обґрунтування висновків і презентацію отриманих результатів.

Визначено, що дослідницьке завдання з історії за своєю структурою повинно включати: 1) запланований вид діяльності (наприклад, «проаналізуйте», «інтерпретуйте», «порівняйте», «узагальніть», «доведіть»), що визначає тип дій учня; 2) чітко сформульовану умову, яка окреслює контекст та напрямок дослідження; 3) необхідні джерела інформації: писемні документи (або уривки з них), візуальні та речові джерела, статистичні дані, карти, ілюстрації, електронні ресурси, музейні фонди, а також особисті знання учня; 4) інструкції до виконання (послідовність дій або методів, таких як аналіз, порівняння, синтез, висунення